

Biblioteka
Littera

Urednici

Darko Tuševljaković

Dragan Babić

**D A M I R
K A R A K A Š**

Sunčanik

**Čarobna
knjiga**

U svitanje ded izade na kameni prag naše drvene kuće, ja mu se vješto proreguljim ispod ruku; zaključa, maši se za kvaku i, kad je prodrma amo-tamo, stakla na prozorima zazveče, pa ušute u svojim crvotočnim oknima. Godinama ih već kani zamijeniti, kao i krov od šindre – i pravo je čudo da ova kiša (ne znam kako bih je drugačije nazvao nego blagoslovljenom) nije u krovu pronašla kakvu rupu. Htio bi on kupiti i ogledalo, zidno, s policom, da se u njemu može – kako si je u svoje malo ogledalce posuto staračkim pjegama znao reći – do savršene glatkosti obrijati. „Dede“, pitam ga tiho, „a jel mogu ja onu svoju knjigu sa sobom uzet?“ On natmureno promrmlja: „Samo ćeš je po putu izgubit.“ Potom nogama razbaca lišće, koje je vjetar dovaljao u izdužene gomilice, podsjećale su ga na ljudske leševe kakve je često vidao u ratu, baš tako savijene u lišće; zapovjedi mi da odmah počistim kosti granja, tamo pored šternje: bez oklijevanja to učinim; i on sam pride kamenoj šternji, na kojoj je oštrim dljetom jednom davno uklesao svoje inicijale M. K., pa žljebove slova krajnje precizno ispunio jarkom crvenom farbom: odignem poklopac i malo nagnut zagledam se u tu mračnu vodu, njezinu zelenu svjetlost; dolazila je negdje iznutra, iz samog korijena vode; svjetlucala je i privlačila, poput sabirnog zrcala: otkud dolazi ta čudna svetlost? „Ajde nemoj svuda gurat nos!“ dobaci mi on, „nego počisti još

malo oko praga, da ne ostavljamo iza sebe kuću ko kurvinu guzicu!“ Onda mi je, blaže, jer mu se valjda učinilo da me u zadnje vrijeme previše kudi, rekao neka pričekam, da promisli je li možda štogod zaboravio; stajali smo tako jedan pored drugoga, uz gorostasnu lipu, „stariju od potopa“, kako je to pokojna baba Mande običavala reći, kad bi tu plela, ukrštavala velike igle, svoje blistave mačeve, stalno s viškom uzdaha: on se mogao sjetiti i najmanje pojedinosti te slike. Jednom je, tih dana kad je morao u rat, baba zasanjala ružan san, sva zarobljena u gnojni čir, probila ga je u snu istom takvom dugačkom iglom; možda se zbog toga i vratio kući živ. Otišao je do kokošinjca provjeriti, oštrim trzajem, jelov zasun kojim su bila zakračunata vrata; bolje je namjestio naprtnjaču na leđima, duboko udahnuo, učinio još jedan puni krug po dvorištu, udišući maglu i tišinu, i razmišljajući je li na koncu ipak štogod zaboravio; pogledao je uvis, s dubokom, okomitom borom usječenom između očiju, kao da čeka kakvu novu misao, zatim me pozvao na polazak.

Pokaži mi našu kuću

„Dede“, šapne glasno dječak, „kako vrag izgleda?“ „Ko i čovik“, otpovrne mu starac, „tako ga je moj ded jedanput vidil.“ „A dede, di ga je to vidil?“ uspori dječak iza njega svoje korake. „Kad se išal obisit“, reče starac, „a dok ga nisu spasili, vrag mu je stalno držal železne vile uperene u oči.“ „Dede, a zašto se on išal obisit?“ zastane dječak da ga od lišća pod nogama malo bolje čuje. „Ma, bil je bolestan pa ni mogal više trpit, a vrag je tako sposoban!“ dovikne mu preko ramena, „da može uć u bilo kog čovika.“ „U mene isto?“ potrči on za starcem. „U mene, u tebe, u tvoga ćaću“, reče nakon snažna udaha starac, „u svakog koga prije toga ubedi da ne postoji.“ „Dede“, korača sad dječak sasvim tijesno uz starca, „a kako to vrag uđe u čovika?“ „Ko i smrt!“ podvikne starac, „ako treba, kroz najmanju ušicu igle.“ „Dede, kako to?“ pogleda ga dječak. „A reci ti meni?!“ stegne ga iznenada starac oko vrata, „kako se Or provuće u kokošinjac, podavi nam kokoše, popije im krv i lipo pobigne?“ „A kako se provuće?“ iskobelja se jedva dječak iz čvrsta starčeva zagrljaja. „Nema kosti, pa se provuće!“ povjerljivo će starac. „A dede, ima li vrag kosti?“ gladi dječak pocrvenjelu šiju pa se opet vrati iza starca, jer se vijugavi puteljak naglo sužavao. „E sad me stvarno puno pitaš“, zaustavi se starac i poče na sve strane pozorno osluškivati. „A očemo li ga mi moći nešto pitat?“ javi

se opet iza njega glas. „Koga?“ prene se starac. „Pa vraga!“ reče dječak. „E, to ne znam“, škiljne ga kradomice starac, „a ča bi ti njega pital, a?“ „Ne znam“, slegne ramenima dječak. „Ja ću njega pital“, reče starac, pa grakne prema razgranatoj krošnji bukve, „jesil, vraže, stalno na zemlji, ili si odnekud došal?“ „A šta bi ga ja, dede, mogal pital?“ čupka dječak s grane lišće, ali više da to lišće padne na tlo negoli da ga zadrži među prstima. „Pa, smisli nešto“, reče starac, zatim raspali štapom o najbliže drvo, „ma, ja ću ako budem moral nešto reć, samo viknut: odbij, Sotono!“ „Onda ću i ja tako“, krene dječak za njim odlučnim koracima. Uto iz trave izroni žućkasti pas, promatra ih znatiželjno iza mlade lipe; jutarnje muhe već su navalile, pas je škljocao gubicom, i dok je dječak čvršće vezivao cipelu, starac se zagledao u pletenice lipe, odrasle zajedno s tim stablom; to ga učas podsjeti na srdačan sklad familije: na list koji u letu slijedi drugi list. U prsima osjeti mučnu žalost; sin jedinac čami u zatvoru, snaha skončala od bolesti: u tišini jutra čulo se samo zujanje već progutane muhe u vlažnoj psećoj njušci. „Čiji je to kukac?“ podvikne starac. „Ne znam“, slegne ramenima dječak. „Bit će neka lutalica“, reče starac, ne gledajući više psa i raspoređujući stvari po džepovima: šibice u desni džep, bundevine koščice u lijevi. Krene pored živice uz samu kosinu livade pored ptica, crvenih poput poredanih ljudskih srca, koje su stajale na jabukovu drvu, i nekoliko im puta na mjestu mahnule krilima, kako se starcu učini – za sretan put. Onaj pas, privučen dječakovim pogledom, krene za njima; starac ga snažnim pljeskanjem, od kojeg mu zabride dlanovi, nagna da zastane. „Ajde jeba mater svoju tamo odakle

si došal!“ dovikne mu. Dječak, motreći psa, pomisli: možda bih ga nečim mogao zavezati za tarabe da nas pričeka dok se ne vratimo. Zastane, iskopa vrškom cipele nešto zemlje, unutra krišom posadi iscijeđenu pljuvačku, pogodi otprve, zatrpa je petom i poželi neka ga pas čeka, onda potrči naglo za starcem. Praćeni iza leđa pogledima sve udaljenijih kuća i njihovih ogaravljenih dimnjaka, iz kojih još uvijek nije izlazio dim, izbiše na put izlokan sinočnjim jakim bujicama, pun mulja, ali i kamenja koje je virilo iz debela blata. Poskočivši s kamena na kamen, dječak se pripoji starčevoj sjeni: prati ga, prenatrpanih pogleda i pokreta, pun divlje radosti zbog putovanja koje je pred njima. Starac brzo hoda i katkad baca pogled dječaku koji pored puta ugleda muhu razapetu u paučinastu mrežu: batrgala se, oslobodila, pojurila kao i starac prema krošnjama hrašća punima blistava lišća, koje je izgledalo kao da je tek nakon sinočnje kiše počelo na pravi način živjeti. „Ne vuci se!“ vikne starac dječaku koji je po drugi put brojio iste bijele latice, dječak ubere cvijet; dok mu je počupao sve latice, a bilo ih je pet, kao i pet njegovih dugačkih koraka, već je poletnih nogu skoro prestigao starca. „Ne budeš li slušal, nazad ću te vratit! I hodaj iza mene“, reče mu srdito, ubrzavajući još više svoje odrješite korake; dječak se, salutirajući, brzo skloni ustranu da ga propusti. Koračaju dugo, bez glasa; dječak vjerno prati starčev precizni ritam: desni duži, lijevi nešto kraći korak. Naglo su zastali kad se pred njima stvorila gomila nabacana granja, primoravši ih da se provlače kroza tu živicu; prolazili su i pored nakošenih stupova dalekovoda: dječak bi se naglo sagibao; brao kamenje iz trave, gađao izolatorske čašice: htio

je čuti onaj zvonki zvuk koji bi u jutarnjoj tišini na poseban način odjekivao. Pet se puta izazivački nabacio kamenom, no nijednom nije pogodio; kad je posegnuo za novim kamenom, starac ga prostrijeli pogledom: „A sad je dosta!“ Za koju minutu već su hodali planinskim kamenitim putom, koristeći se stijenama kao strmim stubama; nastavljaju uz visoku paprat, gnječeći nogama raskvašenu zemlju. Starac korača polako, ali često mijenjajući korak, kao da mijenja i vlastitu prirodu: kad preskače lokvu, zanjše nogama pa naglo vršcima prstiju podigne nogavice. Dječak ga, pogađajući u blatu njegove stope, zamišljajući da su to stope posljednjeg čovjeka na svijetu, u tome uporno prati.

Iznova se zavlache i izvlače iz uske užljebine koja im cijelo vrijeme zapovjednički naređuje kako da hodaju; iznenada dječak protrči pored starca do grma lijeske, virkajući ima li na njoj zrelih lješnjaka: posegne za granom koja ga obaspe kapljicama. „Tako ti ni ćaća previše u životu mislil“, reče starac, zadržavajući pogled i dalje na žutom prstenu sunca. Srčuci slinu, dječak još uvijek traži lješnjake, a kad ih ipak ne nađe, vrati se do kamena puna lišajeva na kojemu je netko nožem uklesao srce; sine mu da ureže ime pokojne majke. „Dede“, zavikne, „imaš li nož?“ „Ča će ti nož“ zastane starac, polako ovladavajući disanjem. „Da nešto na kamenu napišem!“ vikne. „Pusti to“, odmahne rukom starac, „tako ćeš mi ga samo zatupit, a putem će nam zatrebat oštar nož.“ Zastane i opet se osvrne na stranu odakle je sve jače žarilo sunce, pomisli, samo da se mi dočepamo prave šume, da zajdemo pod gusti zaklon

od lišća. Išao je ispred dječaka sveđ opsjednut mislima, više korakom mladića nego starca, ne mijenjajući nimalo izraz lica, ne osjećajući ni najmanji zamor u nogama: dišući kao da golim plućima udiše cijele cjelcate borove. Morao bi, doduše, u prvi grm da se olakša, ali bolje da na to ne misli, kad na to misli, uvijek osjeti potrebu. „I drž se puteljka“, reče dječaku, tek da više ne pomišlja na mjehur, „znaš da u travi ima otrovnih zmija.“ Oprezno nastaviše prebirati nogama po stazi; svud okolo virili su truli panjevi i njihovi jasno iscrtani godovi, koje je dječak sa zanimanjem promatrao; čuo je da godovi znače vrijeme; pokušavao je u prolazu gonetati koliko je koje drvo za života imalo godina. „Koliko ti imaš godina?“ upita starca, preskačući objema nogama poveći panj. „Koliko mi treba“, reče starac. „A Baba Vuna?“ upita dječak. Starac se nasmije. „Pravo da ti kažem, do toliko ni ja ne znam brojiti“, reče. „A kako je to biti star?“ ponovno ga upita dječak. On otpovrne: „Kad si star, možeš se samo sićati.“ Kretali su se i dalje gacajući kalom od sinoćnje kiše, oprezno da što manje zaprljaju cipele i nogavice; stalno pogledavali iza sebe, udaljujući se od sela, starac pomisli, ko će se roditelji ponekad udaljujedu od svoje dice. Onda dječak naglo zaobiđe starca, on reče: „Štedi malo snagu“, pa dobaci za njim jer mu je u prolazu okrznuo korak: „I ne pleti mi se stalno oko nogu!“ Zatim u hodu popravlja naprtnjaču, koja mu se oblikovala točno po leđima; okrene se ponovno prema selu koje se u magli jedva naziralo; skine naprtnjaču, stavi je na stijene isprane od jakih kiša. „Uznojiti ćeš se, preladiti, ča ćemo onda“, reče mu, a kad se ovaj vrati do njega, nastavi nespupano skakutati. Potom se lakonogim

korakom prišunja do rupe što zjapi u svijetloj zemlji, iz trave podigne drveni parožak: rado bi čeprkao po rupi, ali starac ga upozori na uzljućeni osinjak. „Ne guraj svuda nos!“ dovikne mu, „jer ću te stvarno vratit kući.“ Zavuče ruke u džep, izvuče sjemenke bundeve, ljušti ih manjkavim zubima: ponudi dječaka, on šmugne do grma puna tamnih bobica; starac mu dovikne: „Ne diraj to, jebemu, otrovno je!“ Dječak se odande vrati oponašajući pjevuckanje nevidljive ptice, a starac ga, grickajući sjemenke kako bi potisnuo neželjene misli, promotri sa zebnjom jer ga je ponekad podsjećao na sina. Na trenutak se osvrne u prošlost, sjeti se sinova kukavna života, njegovih kovrča oko uha, kakve je imao i dječak; misao na sina prebivala mu je u svakom idućem koraku; sjetio se i one nedjelje kad se sin vratio, s majmunom na ramenu. O, Bože, stade, obrćući u glavi misli i riječi, kao da je upravo izgovorio neku pogrešnu molitvu, na koga će bit ovaj moj unuk. Kleknuvši, dječak je zapeo kamenom udarati po lješnjaku; gledajući ga, starac opet počne misliti, na sina, pa na dječaka, onda na ženu Mandu, s kojom je sve u životu bilo puno podnošljivije. Pomisli, kad bih barem mogal kamenom razbit svoje misli: ma, bolje da sve zaboravim, ko ča korake koje napravim brzo zaboravim, potegne dalje. Dječak se u hodu sagnuo, ubrao s tla kamen, otresao s njega blato, i savijajući leđa, u luku odapeo iz sebe; izbacio je kamen prema drvetu na kojem je bilo gnijezdo sagrađeno od trave i blata; starac ga gurne i rekne mu neka više nikad ne gađa ptice. „I daj se slezi“, reče, „otkako smo krenuli, ti ko da si pušćen s lanca.“ Uprijevši petom, dječak se vojnički okrenu i upita: „Dede, a sad mi pričaj kako si u drvetu nakon

rata bio.“ „Ima vremena“, promrlja starac, „dalek je još put.“ Onda jedan uz drugoga gledaju prema selu jer se magla posve razišla; stajali su i osjećali miris okvašenih plastova; promatrali njihove ovratnike od starih udubljenih i zahrđalih lavora, koje su seljaci često stavljali da se sijeno zaštiti od kiše. Čuli su u tišini kako nečiji pijetao sa zakašnjenjem slavi početak dana, stvarajući svojim pjevom još veću tišinu: čulo se i kako negdje kroz akorde vjetra lupaju vrata, sama od sebe, kao da im je to u najmanju ruku dužnost. Starac iznenada upita: „Možeš li mi pokazat našu kuću?“ „Eno je pored lipe!“ skoči dječak, onda čučne, hvatajući se šakama za travke; pokaza iz tog položaja posve ispruženom nogom niza strminu. Starac to shvati znakom nepoštovanja i reče mu: „Ne pokazuj prema nikome rukom, a kamoli nogom!“ Dječak pruži ruku i reče: „Dede, daj mi malo vode.“ Posegnuvši u naprtnjaču za čuturicom, ali uživajući i dalje u pogledu na selo, starac se malo nagne, kao da će sve ono dolje iz veće daljine još mnogo bolje vidjeti. Zatim s nekom vrstom iznenadne sreće zagrlji dječaka, da ga je i on u čudu pogledao. Odčepi mu polako čuturu pa se istom sjeti sina, kako mu je jednom dao da gucne piva iz boce; kad ga je upitao kakvo mu je, sin je odgovorio: „Gorko, ali ću ga pit!“

Zagledan daleko preda se, dječak se iznenada zaleti i pojuri travnatom strminom prema obroncima obraslima još zelenijom šumom. Hodajući za dječakom onim svojim uvijek istim, postojanim korakom, starac ponekad zastane, baci letimice pogled prema suncu presvučenu tankom sumaglicom. Dječak opet juri, leđa upire nebu, glumeći raskriljenim rukama avion

u brišućem letu. „Ti motor imaš u turu!“ poviče starac za njim, „samo pazi da ti ne nestane benzina!“ pokretom ruke prisili ga da ipak malo uspori. Potom hodaju, bez ijedne riječi, prolazeći kroz providno zelenilo; dječak se saginje, širi ruke, pljucka ciljajući mravlje legije u koloni. Otkako se nedavno vratio k djedu, volio se igrati s raznim plemenima mrava, potičući ih i pljeskanjem – jedni su mu bili Ahejci, drugi Trojanci – znao ih je nahuškati jedne protiv drugih. „Dede“, poviče, „daj mi još vode!“ Zaklanjajući od sunca čuturicu tijelom, starac se okrene i reče: „Strpi se malo.“ Ubrzo izbijaju na novi put, pun dubokih tragova kola, na kojima seljani dovlače drva za ogrjev. Hodajući po travnatom ispupčenju, starac zamisli tu vrtnju kotača, njihovo silno gromotanje; dječak ga upita: „Dede, a kad ćemo više stići?“ „Pa tek smo krenuli“, duboko udahne i upita dječaka: „A jel ti voliš više uzbrdo, ili nizbrdo?“ „Nizbrdo“, reče dječak. Široko se starac nasmije, govoreći: „I govno se nizbrdo puno brže kotrlja.“ Onda ga upita: „A jel znaš da medvid brže ide uzbrdo nego nizbrdo?“ „Ne znam“, reče dječak, „a zašto?“ „E, to ne znam ni ja“, u hodu starac pogledom kruži svuda oko sebe, kao da i on na to pitanje od šume traži odgovor. „Pričekaj me“, oprezno će; ovuda je mnogoput sa svojim ocem prolazio. Pri duboku udahu učini mu se da neki ljudi i u samom dahu čuvaju sjećanje na svoje roditelje; u njegovu je sada postojala oživljena slika pognuta oca kako se, tjeran mislima o vječnom neimanju, premoren vraća iz šume sa sjekirom na ramenu; majka ga, dok on zabija sjekiru u panj, zajedno sa sestrama i braćom silom gura kroz podna vratašca u slamu; dolje im baca koji komadić kruha. Otac je običavao ručati na miru;

nije podnosio da se djeca oko njega glože za zalogaj; mrzio je zvuk grebanja žlice po dnu zdjele (to ga je podsjećalo na gladne godine). Starac je izvukao iz džepa nožić, istjerao iz kupolasta grma roj vretenastih kukaca; vratio se s drenovim štapom dječakove visine, izdijelja ga, zaoblio na krajevima: koru je ostavio samo ondje gdje će mu se oko štapa čvrsto savijati prsti; odoka ga još za pedalj skratio. „Daj i meni jedan takav napravi“, ustane s kamena dječak. „Ma, ne treba tebi“, ukosi starac prema štapu znalački pogled. Odmjeri štap u rukama, opatrne njime po zemlji da se lišće odiglo s tla i ostalo lebdjeti: pogleda u raspaljeno sunce na sredini neba i reče: „Sad ću ti onu pećinu pokazat.“ „Onu u kojoj ima jezero?“ upita. „Baš tu“, kimne. Kad su stigli do stijena kredaste boje, starac je, kolebajući se između dviju staza, odlučio ići širom, pomisli, duže je, ali puno sigurnije; poveo ga je s onim štapom kao da sad ima tri sasvim ravnopravne noge. Uzverao se na kamenu glavu; pružio dječaku ruku da se i on za njim uspne, vješto nižući korake. Spustio se na travnatu zaravan, štapom odmaknuo riđi, kovrčavi grm, pa rekao, obraćajući se više sjeni grma na stijeni nego dječaku: „Sve je isto.“ Sagnuo se, pronašao u travi okrnjeni kamen, bacio ga unutra pravo kroz uska usta pećine koja su dječaku izgledala kao ulaz u sam Had: kamen je još jednom zvučno odskočio, onda se dugo iznutra nije ništa čulo. „Zašto bacaš kamen?“ pita dječak. „Da nije koja životinja...“ odgovori starac. „Šta zna bit unutra životinja?“ šapne dječak. „I ljudi i životinja“, reče mirno starac. „A zmajeva?“ prišapne dječak. „A ko zna čega svega unutra nema“, reče starac, „ne bi se iznenadil da ima i tih tvojih zmajeva.“ „Dede, nećemo onda ulazit“, ustukne dječak; zatim

zakorači još malo unatrag. „Ča se kog vruga svega bojiš“, reče glasno starac, „vidiš da nema nikoga.“ Pripalio je šibicu i kroz studeni zrak zakoračio dalje; dječak se, zadržavajući u prsima disanje, gegucao iza njega; šibica se nenadano ugasila, starac je brzo kresnuo drugu, a nakazne sjene na orošenoj stijeni dječaku se učiniše poput najstrašnijih crteža koje je vidio u onoj svojoj knjizi; jedna mu sličí krilatoj nemani Sfingi, druga Himeri kojoj iz ždrijela neprestano suklja vatra. „Ajde, reci nešto“, stane starac. „Neću“, prekine dječak dah. Starac iznenada vikne: „To smo mi!“ a glas mu između kamenih stijenki prodorno odjekne. „Eno, tamo je to jezero“, reče osluškujući hućanje vode u slijepim spiljskim rupama. Napipa štapom kamen, baci ga: kamen pljusne, a grozd šišmiša negdje ispred njih otkine se i glasno uzleprša. Dječak šapne, daha sapeta u grlu, praveći za starcem skraćene korake: „Dede, molim te, idemo nazad!“ „Čekaj još malo“, reče mu starac, učini još nekoliko koraka, onda polako zastane. „Tu su se ljudi iz našeg sela sakrivali od neprijatelja“, reče. „A dalje ne smimo“, doda, motreći slojeve jamske crnine. Upali novu šibicu, predosjećajući ispred sebe već pomalo memljiv zrak. Krenuli su natrag: šibica se opet ugasila, ali mrak se dobrim dijelom već razrijedio; izišli su pred pećinu, spustili se do staze i krenuli uzbrdo. Dječak je opet živnuo, zatrčao se, preskočivši čupavi grm, sav srastao s travom. Pričekao je starca koji mu polako priđe: „Ča, ni ti se baš dopalo u pećini?“ „Mračno je“, reče dječak. „Ajmo, da nas mrak u šumi ne zatekne“, reče starac. Popravio je na leđima naprtnjaču, stisnuo čvršće štap; htio je u hodu pitati dječaka je li žedan, ali samo pruži najduži mogući korak.

„Ja sam planiral da mi oko tri ure budemo kod crkve Svete Petke“, reče starac. „Dede, a šta ćemo mi tamo?“ broji mu dječak sve hitrije korake. „Kad već idemo tamo, da i to vidiš“, odmakne on granu, pričekavši da se njezino njihanje posve smiri. „A šta je to, dede, tamo?“ otkine dječak s grane list. „Vidit ćeš kad dojdemo“, reče tajanstveno starac, razmičući štapom ispred sebe lišće. „A, dede, kako ćeš znat da je tri ure kad nemaš nikakav sat?“ pita ga dječak. „Ne treba meni sat“, reče starac; kad se on i dječak nekoliko puta nijemo prestigoše – poput kazaljki sata koje se, kao u nekoj vremenom određenoj igri, stalno pretrčavaju – starac se ustoboči ispred dječaka i, siguran u svoje riječi, izusti: „Ja se najbolje po suncu ravnam.“ Onda zaobiđu ružičasto stablo, još mu kora nije posve dozorila, pa drveće crvenih, zaobljenih krošanja; dječaku izgledaju poput starica koje hodaju nizbrdo s plamenim košarama na glavi; u svakoj je, pomisli dječak, moglo biti jedno malo zgusnuto sunce. Često su zastajkiivali jer dječak u travi s velikim zanimanjem proučava crne duguljaste kukce u ljuskavim oklopima; za jednim je, u nakani da ga zgazi, i potrčao; starac ga je promatrao lagano oslonjen o štap. „To je Smrćo“, reče, „kad te taj ugrize, umreš za pet minuta, pa ti je bolje da ga se okaniš.“ „Dede, ja sam od njega jači!“ vikne nadmoćna glasa dječak, gnječeći đonom nedotučena kukca koji je taman namjeravao odmiliti pod lišće, ali ga dječak brzo dokrajči žustrim okretom pete. „Srećom imaš cipelu“, reče starac, „jedan ga je išal bosom nogom, sad pod zemljom ljubičice miriše“, razgibava starac jedno, zatim drugo rame, „a nekad ti se on zna zaletit u nogavicu, onda si najebal“, dometne. Dječak

za svaki slučaj dugim čarapama sputa nogavice; navuče ih sve do koljena. „U šumi moraš znat na koga možeš, a na koga ne možeš“, pritegne starac za jednu rupicu razlabavljeni remen hlača, „jer ni sikirom na svako drvo ne možeš“, krene i novim korakom domisli tu misao: njegov suseljanin Juka sjekirom je obarao drvo koje se obrušilo točno na njega. Speštalo ga, govorili su seljani; hodao je i ne želeći misliti na taj događaj, stalno je pogledavao u nebo bez ijednog oblačka. „Jel ti voliš gledat u nebo?“ sustigne ga dječak. „Toliko sam u životu gledal u nebo“, reče starac, „da sam mogal još jednu kuću sazidat.“ Obojica potom ugledaše jato ptica, krilatih putnica. „Kamo idu?“ upita dječak. „Svojim putem“, odreže starac nadušak; zamamna šuma u koju su trebali uskoro ući učini se dječaku poput kuće s bezbroj vrata. Krenuše nizbrdo; dječak nije prestajao trčkarati: tad je i sunce na njegovim leđima poput starčeve naprtnjače plesalo ujednačenim ritmom. Udova umornih od hodanja zastaju u podnožju crnih stršćih planina, pored četvrtasta kamena; dječaka je podsjetio na brušeni, obredni kamen. Uzašli su na njegov ravni trbuh, nadajući se da će nazreti svoje selo. Starac se uvijek s drugačijim uzdisajima osvrtao, no vidio je samo pusti obzor; dječak je, kao u nadošloj morskoj oluji, piljio u brojne zavaljane lađe livada i maglu koja je zaštitnički skrivala selo. U jednoj takvoj lađi, pomisli, mogao bi biti i sâm Odisej, koji se vraća kući svome sinu Telemahu i vjernoj ženi Penelopi. Starac se okrene prema njedrima šume, kradući im dvama dubokim uzdasima melemni zrak koji okrepljuje i dušu; ode iza grma, pomokri se i vrati. „Oćeš ti mijur ispraznit?“ upita dječaka. „Ne piša mi se“, reče dječak,